

РЕЦЕНЗИЯ

на научните трудове на доц. дфн Емилия Васил Маринова,
представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност
“професор” в професионално направление 2.3. философия (етика),
обявен в “Държавен вестник”, бр. 89 / 12.11.2019 г. за нуждите на секция
“Етически изследвания”, Институт по философия и социология при
Българска академия на науките

Кандидат: доц. дфн Емилия Маринова

Рецензент: проф. дсн Таня Неделчева

1. Общо описание на представените материали

В конкурса участва само един кандидат – доц. дфн Емилия Васил Маринова. Документите отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане за заемане на академичната длъжност “професор”.

За рецензиране са представени общо 13 публикации, от които 2 монографии, 4 студии, 1 глава (глава V) от монография и 6 статии, публикувани в научни списания и сборници. Всички са на български език.

Представените за рецензиране текстове са съобразени с нормите за научни публикации.

2. Обща характеристика на научната дейност

Доц. дфн Емилия Маринова е доцент от 2010 г. Ръководител е на секция Етически изследвания. Ръководител е на успешно защитил докторант. Участва в десетки Научни журита като рецензент или член. Редактор е и съставител на много научни сборници. Член е на редакционната колегия на националното научно издание *Философски алтернативи* от 2005 г. до 2012 г. Член е на редакционната колегия на националното електронно научно издание *Етически изследвания* през 2016 г. и главен редактор на същото издание от 2017 г. до сега. Член е на Научния съвет на Института по философия и социология.

Научната дейност на доц. дфн Емилия Маринова е съсредоточена в изследователска работа, чийто основен фокус са философските проблеми на етиката, психология на морала, аксиология, морално развитие, социална психология.

3. Съдържателен анализ на научните постижения

Основна характеристика на научно-изследователската работа на доц. дфн Маринова е насочеността към актуални теми в посочените по-горе дисциплини. Нейните разработки са подчинени на интердисциплинарен подход, с умение да се съчетават опитимално концептуални постановки с конкретна фактология, което осигурява убедителност на аргументацията. Доминиращата етическа оптика е органично свързана с различни други (философска, социологическа, социалнопсихологическа), което осигурява плътно очертаване на същността на изследваното явление. В това отношение специално трябва да се отбележи, че доц. Маринова подчертава опасностите от изместването на етическия подход от психологически натоварен анализ, което променя спецификата на “регионалната онтология” на моралността. Особено важна характеристика на нейния цялостен научен подход е умението да се извличат практико-приложни следствия от теоретичните разработки. Не може да не се отбележи и контекстуалността на нейните разработки, т.е. полагането на изследваните проблеми в полетата на традициите на българската хуманитаристика и обществени науки.

Особено отчетливо се открояват научните приноси в двете монографии на кандидата – “Начално развитие на моралните чувства” от 2010 г. и “Обективното изследване на морала и съвременната етика” от 2019 г.

За да разкрие динамиката на моралното развитие доц. Е. Маринова въвежда темата за “базовите емоции”, чрез които се прави опит да се осмисли социалния и комплексен характер на моралните чувства и тяхната зависимост от потребностите. Особена ценност при анализа на моралните чувства е умението теоретичните постановки да се сведат от конкретиката на педагогическата дейност и моралното възпитание и по този начин да се очертаят педагогическите стратегии. В тази връзка се осъществява оригинален анализ на подходите с оглед на педагогическите ангажменти. Като съпоставя структурния когнитивизъм, социален когнитивизъм и дейностна традиция доц. Маринова цели да очертае спецификите и ограниченията на когнитивната, социалната и личностната стратегия за морално възпитание. Посочва се потенциалът на основни институти на социализация (семейство, училище, медии и нови информационни технологии) за ефективно преодоляване на трудностите при социализацията. Един от концептуалните центрове в разработките е постановката, че изучаването на началното развитие на моралните чувства трябва да бъде пренесен от базовите емоции към базовата афективност като цяло и към емоционално-потребностното развитие, което функционира с помощта на определени културни фактори. Амбивалентността е основна характеристика на моралните чувства и това е особен фактор, защото моралните чувства са в основата при вземането на решения.

Като подчертава, че в центара на вниманието е психологията на морала като междудисциплинарна област на научно изследване, Е. Маринова специално се спира на социално-когнитивния и на дейностния подход. В това отношение много приятно впечатление прави опитът да се покажат възможностите на т.нар. дейностен подход, който е незаслужно пренебрегван в редица случаи.

Една от главните приносни насоки от изследователската дейност на доц. Е. Маринова се отнася до психология на морала – едно много активно разработвано днес интердисциплинарно направление в международен аспект, но не и в България. Тя прави пръв опит за очертаване на постиженията на психологията на морала като вниманието се конкретизира към обективните изследователски методи, т.е. прави се опит да се разкрие ефективността на социалнопсихологическите, психологическите, социологическите и други методи при изследването на моралните съждения, мислене, правила, поведение, чувства и пр. Значим принос е умението анализираниите проблеми да не са безконтекстни.

абстрактни и бих казала безтопосни, а съобразени с българската конкретика, с българската практика. Това личи не само от проследяването на перипетиите в развитието на етическите изследвания в България, но и от останалите части на текста. Това бих нарекла българска приземеност. Тя придава на анализа особена ценност на фона на днешното доминиране сред част от българските хуманитари на безконтекстността, т.е. “разкази” безотносително към българските реалии в съответната област. Тази тенденция вече има застрашителни и опасни размери, защото по този начин се увеличават белите петна, засилва се амнезията за онова, което са постигнали българските изследователи.

Не мога да не отбележа като положително качество на изследователския маниер на Е. Маронова многобройните вмъквания на събития от живота на автора. Според мене този премерен автобиографизъм придава особен колорит и значимост на анализите. Само ще добавя, че днес е все по-актулна именно автобиографичната релефност на дадено събитие.

От особен интерес са текстовете, посветени на отношението социална психика и морал. Върху него авторът акцентира и задава вектори на много плодотворен, но все още неразработен терен. Ако се формулира нейната теза, може да се каже, че фактически социалнопсихологическите изследвания са дълбоко съдържателно етически разработки. Артикулирана тази постановка изглежда очевидна, но все още не е направен етически прочит на наследените социалнопсихологически изследвания.

Препокриването на социално-психологическото (психологическото) и етическото е толкова плътно, че тяхното концептуално разграничаване изисва много прецизна микроскопска техника. В това отношение виждам едно много перспективно изследователско поле, което ще позволи нова реконструкция на редица социологически и социалнопсихологически анализи като се предефинират в категориите на етиката. Тази обща насоченост се дължи на авторската постановка, че собствено етически изследвания имат претенцията за универсалност и по този начин не могат да уловят индивидуализираната морална практика на онова, което човекът като морално същество извършва всекидневно. Тези конкретни морални явления не могат да бъдат “хванати” с категориалната етическа “мрежа” и именно тук се намесват ефективно обективните изследователски методи. Те осигуряват не само конкретиката на изследването, но и практическата натовареност на разработките, защото са включени в реалната всекидневна

морална практика. В това отношение особено значими са онези постановки, отнасящи се до обучението, възпитанието на деца и др.

Защитена е постановката за социалната стойност на етическия дебат в обществото като средство за оптимизиране на социализацията като специално се отбелязват възможностите за разширяване на етическия дебат в българското общество. Изследват се параметрите на общата културална среда, показва се как тя гарантира поместването на националните опори в общо морално пространство.

Ценен момент в анализите на доц. Е. Маринова е тематизирането на проблема за българската национална идентичност и по-специално се акцентира върху етическите аспекти и отговорностите, които българската етика има в това отношение. Защото българската националната идентичност има своите дълбоки морални измерения и по тази причина нейното съхранение и развитие се основава на специфични етически инициативи.

4. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература (по негови данни).

Общият брой цитирания на трудове на автора е 72. Работките на доц. дфн Емилия Маринова са цитирани в различни публикации. 18 цитирания и рецензии са за трудовете, с които кандидатства. Публикувани са общо 10 рецензии на нейните трудове. Редактор и съставител е на 18 сборника. Ръководител и участник е в 9 научноизследователски проекта. От 2011 г. до сега е участвала като организатор и докладчик в 22 научни форума.

5. Критични бележки на рецензента по представените трудове, включително и по литературната осведоменост на кандидата

Възможните критични бележки нямат силата да променят общата ми положителна оценка, но като социолог се надявам в бъдеще да прочета изследвания на доц. Маринова, свързани със зависимостта на сигурността от редица демографски фактори, етнически диспропорции в управлението, емиграцията/имиграцията и т.н.

Ще си позволя да повтора направено вече предложение, което се отнася до възможността за разширяване на частите от дисертацията, свързани с развитието на българските етически изследвания. В това отношение има широко изследователско поле, което се отнася до темите, проблемите, акцентите, характерни за българските етически изследвания. Като краен резултат се получава една по-цялостна “История на етическите изследвания в България”.

6. Лични впечатления на рецензента за кандидата и други данни, непосочени в предхождащите точки;

Познавам доц. дфн Е. Маринова като сериозен и прецизен изследовател с ценни идеи. Тя е професионалист, познаващ съвременната литература по изследваната от нея проблематика. Креативен и кооперативен колега, изключително добронамерен и внимателен както в жизнен, така и в научен аспект.

7. Мотивирано и ясно формулирано заключение

След запознаване с представените в конкурса научни трудове, анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни приноси, давам своята **положителна** оценка и **препоръчвам** на Научния съвет на Института по философия и социология да присъди на доц. дфн Емилия Васил Маринова академичната длъжност “професор” в професионално направление 2.3. Философия (етика).

19 март 2020 г.

Рецензент:

(проф. Т. Неделчева)